

Sygn. akt III CSK 257/13

POSTANOWIENIE

Dnia 11 lipca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa -Prokuratora Okręgowego w N. przy
uczestnictwie J. P.-B. i M. P.-B.

o wpis hipoteki przymusowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 lipca 2014 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w N.

z dnia 13 marca 2013 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w N. do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Skarb Państwa – Prokurator Okręgowy w N. złożył wniosek o wpis hipoteki przymusowej na podstawie postanowienia prokuratora z dnia 27 marca 2012 r. o dokonaniu zabezpieczenia majątkowego na podstawie art. 291 k.p.k. na mieniu podejrzanego uczestnika postępowania w związku z grożącą temu podejrzanemu karą grzywny i powstaniem obowiązku naprawienia szkody. Wniosek ten dotyczył wpisu do księgi wieczystej ...229/018 i obejmował udział we współwłasności nieruchomości, który wchodził do majątku wspólnego podejrzanego i jego żony.

Sąd Rejonowy oddalił wniosek, ponieważ – jak wskazał – postanowienie o zabezpieczeniu niepodlegające wykonaniu w drodze egzekucji powinno być zaopatrzone w wzmiankę o wykonalności, nadaną przez sąd rejonowy (art. 743 § 2 k.p.c.). Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy jako nieuzasadnioną. Wskazał w niej także inne przyczyny, które nie mogły prowadzić do uwzględnienia wniosku i dokonania wpisu hipoteki. Chodzi o objęcie treścią postanowienia prokuratora z dnia 27 marca 2012 r. jedynie mienia podejrzanego, a przedmiotem obciążenia hipotecznego miało być – zgodnie z wnioskiem – także mienie żony podejrzanego. W treści tego postanowienia nie wskazano w sposób wystarczający wysokości hipoteki stanowiącej sumę zabezpieczenia (art. 110¹ ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz.U. z 2001 r., nr 126, poz. 136 ze zm., cyt. dalej jako „u.k.w.h.”). W uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego znalazł się szerszy wywód prawny poświęcony ustaleniu wzajemnej relacji przepisów k.p.k., regulujących sposób ustanawiania zabezpieczeń majątkowych w postępowaniu karnym (w związku z grożącą podejrzanemu karą grzywny lub obowiązkiem uiszczenia odszkodowania), do przepisów k.k.w., przepisów art. 743¹ k.p.c. i art. 743 k.p.c. oraz przepisów o ustanowieniu hipoteki przymusowej przez sąd wieczystoksięgowy.

W skardze kasacyjnej prokuratora zarzucano naruszenie art. 743¹ § 1 k.p.c., art. 743 § 2 k.p.c. w zw. z art. 110 u.k.w.h. i art. 110¹ u.k.w.h. Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W art. 291 § 1 k.p.k. przewidziano możliwość ustanowienia z urzędu zabezpieczenia wykonania orzeczenia sądu karnego na mieniu oskarżonego w przypadku popełnienia przez niego przestępstwa, za które można orzec m.in. grzywnę. W razie popełnienia niektórych typów przestępstw możliwe jest także zabezpieczenie roszczeń o naprawienie szkody (art. 291 § 2 k.p.k.). W postępowaniu przygotowawczym takie postanowienie wydaje prokurator i określa w nim zakres i sposób zabezpieczenia (art. 293 § 1 k.p.k.). Zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w przepisach k.p.c. (art. 292 § 1 k.p.k.), a w art. 110 pkt 2 u.k.w.h. przewidziano, że hipoteka przymusowa może być ustanowiona także na podstawie postanowienia prokuratora. Nie ma wątpliwości, że chodzi tu także o postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym, wydane na podstawie art. 293 § 1 k.p.k.

W literaturze karno-procesowej przyjmuje się, że formuła prawna „na mieniu oskarżonego” upoważnia również dla dokonania zabezpieczenia mienia, wobec którego prawo (własności) przysługuje oskarżonemu tylko w części lub łącznie z innymi osobami (np. z małżonkiem podejrzanego). W przepisach art. 28 § 1 k.k.w. w zw. z art. 25 § 2 k.k.w. wyjaśniono, kiedy dopuszczalne jest zabezpieczenie na majątku wspólnym grożącej jednemu z małżonków grzywny (m.in. w razie niemożności dokonania zabezpieczenia na majątku osobistym skazanego). Zabezpieczenie roszczeń o naprawienie szkody w postępowaniu karnym, a więc w istocie roszczeń o charakterze cywilno-prawnym, może nastąpić zgodnie z przepisami k.p.c. i k.c. Postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu należy doręczyć stronom (art. 100 k.p.k.).

Nie można podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, że wpis hipoteki przymusowej może nastąpić wyłącznie w sytuacji, w której dokument stanowiący podstawę wpisu obejmuje oboje małżonków. Oznacza to wymaganie ujawniania w treści postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym (art. 291 § 1 i § 2 k.p.k.), także małżonka podejrzanego jako współwłaściciela łącznego nieruchomości lub współuprawnionego w odniesieniu do innych elementów majątkowych, mogących stanowić przedmiot obciążenia hipoteką przymusową

(art. 110 u.k.w. i h.). Tymczasem skarżący trafnie podnosi, że wydanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym na podstawie art. 291 § 1 i § 2 k.p.k. i obciążeniu nieruchomości wspólnej podejrzanego i jego małżonka (w danej sprawie – udziału w nieruchomości wchodzącego do majątku wspólnego małżonków), to czynności należące do fazy postępowania zabezpieczającego. Czym innym jest już natomiast samo postępowanie egzekucyjne, gdy istniały podstawy do jego wszczęcia i przeprowadzenia (np. ostatecznie doszło do skazania podejrzanego i orzeczenia o obowiązku naprawienia szkody w postępowaniu karnym; art. 294 k.p.k.). Faza postępowania egzekucyjnego uruchamiać bowiem może odpowiednie instrumenty ochrony prawnej, przysługujące małżonkowi osoby podejrzanego, a następnie skazanej wyrokiem karnym (np. przewidziane w art. 743¹ k.p.c.). W toku postępowania zabezpieczającego, wywołanego wydaniem postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym i zakończonego odpowiednim wpisem hipoteki przymusowej, obejmującej elementy majątku wspólnego, ujawnia się przede wszystkim interes prawny beneficjentów zabezpieczenia (Skarbu Państwa i osób poszkodowanych w wyniku przestępstwa), co usprawiedliwia tymczasową ingerencję w mienie małżonka podejrzanego.

2. W postępowaniu zabezpieczającym wywołanym wydaniem postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym (art. 291 § 1 i § 2 k.p.k.) będzie miał zastosowanie art. 743 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela stanowisko Sądu Najwyższego przedstawione w uzasadnieniu postanowienia z dnia 12 lutego 2014 r., IV CSK 275/13 (nie publ.), że skoro art. 25 k.k.w. nie odnosi się do kwestii wykonania postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu w zakresie obciążania nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową, to w tym zakresie należy stosować odpowiednio przepisy k.p.k. o zabezpieczeniu majątkowym (art. 1 § 2 k.k.w.). Przepisy art. 292 § 1 k.p.k. i art. 293 § 1 k.p.k. odsyłają natomiast wprost do przepisów k.p.c. o zabezpieczeniu, w tym też – do art. 743 § 2 k.p.c. Wykładnia tego przepisu, uwzględniająca cel i funkcję zabezpieczeń majątkowych stosowanych przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym, prowadzi do wniosku, że wzmianka o wykonalności prokuratorskiego postanowienia o zabezpieczeniu może pochodzić od prokuratora, który wydał postanowienie

(art. 743 § 2 k.p.c.). Nie można zatem podzielić stanowiska Sądu Okręgowego o konieczności zamieszczenia wspomnianej wzmianki przez sąd.

Treść postanowienia prokuratora z dnia 27 września 2012 r. może prowadzić do wniosku, że spełnione zostało wymaganie przewidziane w art. 743 § 2 k.p.c., ponieważ zawarto w niej osobne i podpisane przez prokuratora stwierdzenie, iż „postanowienie powyższe jest natychmiast wykonalne” (art. 462 k.p.k.; k. 30-33 akt sprawy). O wykonalności tej przesądza brak możliwości zaskarżenia takiego postanowienia (por. art. 465 § 1 k.p.k.).

3. Przewidziane w art. 110¹ u.k.w.h. określenie „suma nie wyższa niż wynikająca z treści dokumentu stanowiącego podstawę wpisu” odnosi się także do postanowienia prokuratora (art. 110 pkt 2 u.k.w.h.). Poddanie takiej sumy zabezpieczenia stanowi niezbędny warunek wpisu hipoteki przymusowej. W pkt I postanowienia wskazano rozmiar grzywny grożącej podejrzanemu (20 000 zł), a także wysokość roszczenia o naprawienie szkody (765.031,17 zł). Elementy wskazujące na sumę zabezpieczenia hipotecznego podano także w treści wniosku o wpis hipoteki (s. 2 wniosku, pkt 8). Stanowisko Sądu Okręgowego, że takie elementy nie mogą być uznane za wystarczające dla określenia „sumy zabezpieczenia”, skoro w danej sprawie chodzi o zabezpieczenie należności przyszłych (przyszłej kary grzywny i przyszłych roszczeń o naprawienie szkody), oznacza z pewnością zbyt daleko idący rygoryzm w zakresie interpretacji art. 110¹ u.k.w. i h. Bardziej liberalne i trafne w tym względzie stanowisko wyrażone zostało (w zakresie grożącej podejrzanemu kary grzywny) w powołanym już postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2014 r., IV CSK 275/13 (nie publ.).

Z przedstawionych względów w postanowieniu Sądu Okręgowego doszło do naruszenia art. 743 § 2 k.p.c. i art. 110¹ u.k.w.h., co uzasadnia uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.). Należy też zauważyć, że przepis art. 743¹ § 1 k.p.c. może mieć zastosowanie dopiero w postępowaniu egzekucyjnym, a nie w postępowaniu dotyczącym wykonania postanowienia o zabezpieczeniu. To trafne spostrzeżenie Sądu Okręgowego bezpodstawnie jednak zostało wykorzystane jako argument mający przemawiać za tym, że zabezpieczenie poprzez wpis hipoteki na

majątku wspólnym małżonków powinno być dokonane na podstawie postanowienia prokuratora, które obejmowałoby swą treścią wskazanie, iż następuje ono na majątku wspólnym małżonków.